

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

УДК 376-056.263:[81'246.2/81'221.24]:342.7(045)

Кульбіда С. В.

СУЧАСНЕ ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Актуальність. Сучасні реалії українського суспільства свідчать про поступовий шлях становлення та розвитку толерантності, гуманістичності — позитивних характеристик, а також процесів актуалізації та визначення ролі української жестової мови (УЖМ) як рідної, другої та іноземної. Минуле пострадянського соціокультурного простору, яке дісталось нам у спадок, не має поступової історії становлення та гармонійного розвитку дискурсу “соціокультурність - українська жестова мова” [5]. Жестова мова в минулому (радянського періоду) розглядалось не як цінність для глухих, їхньої спільноти, суспільства загалом, а скоріше як потенційна перепона розвитку усного мовлення в контексті словесної мови, як єдино можливої для життєдіяльності нечуючої людини [1,3].

Водночас європейські суспільства, суспільства американського континенту, що не зазнали ідеологічного втручання соціалістичного механізму державності, розвивалися у напрямку налагодження зв'язку між соціокультурним та національними жестовими мовами: вони пройшли етапи встановлення сутності та легітимного оформлення ЖМ в освітній і соціальній сферах застосування, що поставило питання про важливість використання жестової мови глухих для нормального функціонування соціокультурного простору соціуму.

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

Мета виступу — охарактеризувати дискурс “соціокультурність і українська жестова мова” в контексті сучасних реалій українського суспільства.

Висвітлення основного матеріалу. Соціокультурний простір на теренах України, поринувши у різноманітність сучасного світу постіндустріальної епохи, дістав у спадок значний перелік оновлених понять та явищ, що прийняті та сприймаються як типові в інших суспільствах. Це і питання приведення норм діючого законодавства у відповідність до положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Водночас, просто заміну одного слова віце-президентка громадської організації людей з інвалідністю "Генерація успішної дії" Ю. Сачук вважає недостатньою: "Наразі ми маємо внесені зміни, але назвати офіційний переклад досконалим все ще дуже важко", - наголошує вона. Експертка коментує, що незрозумілим залишається з юридичної точки зору переклад "люди" чи "особи" з інвалідністю. Так само маємо некоректні поняття:

- “сурдопереклад” і "сурдоперекладач" замість: переклад жестовою мовою і перекладач жестової мови;

- "абетка Брайля" замість шрифту Брайля;

- "притаманне їм достоїнство" чи "широка публіка" замість того, що сприймати людину з інвалідністю як повноцінного учасника суспільства, а не виділяти в окрему касту [4, с. 1].

Завдяки поширенню масової комунікації, міждержавній співпраці, системним ініціативам входження України у євроспільноту (в тому числі, освітню і культурну), суспільство отримує доступ до здобутків інших культур у цивілізованих державах. Ми вивчаємо, переосмислюємо і запозичуємо вже готові, осмислені та перевірені моделі використання національних жестових мов в освітній сфері нечуючих з урахуванням різних соціальних умов. Втім, така інформація потребує вивчення та осмислення з огляду на: накопичений

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

досвід, підготовку умов та поступову зміну поглядів на впровадження нового в обставинах українського соціокультурного простору.

Багато чого в напрямі вже зроблено. Надзвичайно позитивним є факт відкритості, прозорості цього явища з боку ЦП УТОГ. Зокрема, за останні роки ми маємо розроблені чіткі орієнтири, що стосуються нормативно-правової бази використання української жестової мови. Зокрема ЦП спільно з лабораторією жестової мови Інституту спеціальної педагогіки НАПН України надали пропозиції до проекту постанови Кабінету Міністрів України щодо Порядку субтитрування та перекладу на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм, – все це є ознакою вимог Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю щодо мовної самобутності глухих. Також розроблено та подано проект стандартів щодо доступного середовища для інвалідів зі слуху, в якому висвітлено низку допоміжних засобів, мовної та інформаційної доступності глухих осіб, популяризацію УЖМ серед різних категорій населення, в тому числі і працівниками комунальних та державних установ, закладів та організацій тощо на об'єктах: соціальної реабілітації, освіти, фізичної культури і спорту, охорони здоров'я, культури. дорожнього господарства, транспортної та інформаційної інфраструктури.

Закони, в яких висвітлені положення про жестову мову, покликані регулювати суспільні відносини, пов'язані зі статусом УЖМ в соціокультурному просторі України, та її офіційним використанням. Це дасть змогу посилити консолідуючу роль УЖМ в політичній, соціально-економічній та культурній сферах, що сприятиме збереженню єдності і цілісності глухої спільноти. Крім того, статус створить умови для використання УЖМ як засобу міжнаціонального спілкування спільнот України, зміцнить правову основу використання УЖМ в діяльності органів державної влади, органів місцевого

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

самоврядування та інших організацій, встановить основні вимоги до органів влади стосовно використання, розвитку і обов'язкового поширення УЖМ.

Варто додати, що у Законі “Про освіту” (2007) мовна стаття також згадує про УЖМ як засіб навчання.

В площині нашої української культури і традицій присутній не лише великий спектр трактування поняття “соціокультурності і української жестової мови”, а, що важливо, є певний перелік типових термінів для означення цього феномену, які мають свою специфіку. Саме означене явище набуває особливої важливості для розуміння взаємовідносин нечуючої людини та соціальних груп як засіб представлення, спілкування нечуючої особи. Наявність цих засобів виступає важливою умовою забезпечення прав нечуючої людини та обов'язків нечуючого громадянина.

Актуальність дослідження феномену “соціокультурності і української жестової мови” обумовлюється сучасними змінами у соціокультурному просторі під впливом розгортання гуманістичних складових сучасного українського суспільства [2, с. 15]. Тема статусу, неповторної індивідуальності нечуючої людини широко висвітлюється та підтримується, чому сприяє відкритість інформації, зростання автономності, свободи вибору нечуючих особистостей, з чітко спрямованими комунікативними інтересами, уподобаннями, візуальними засобами отримання інформації, стосунками у родині, способом життя, трудовою діяльністю, проведенням вільного часу тощо.

“Соціокультурність і українська жестова мова” є атрибутивною характеристикою будь-якого соціокультурного простору, різняться лише форми її прояву. Вивчення того, як означений феномен проявляється в соціальних взаємодіях, як функціонує, які форми отримує, які функції виконує, через які

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

соціальні механізми транслюється, як закріплюється в культурних нормах та як змінюється є предметом сучасного дослідження означеного феномену.

Розгляд явища як соціокультурного феномену передбачає вивчення його з урахуванням умов соціальної взаємодії, соціальних процесів та явищ, ролі двох спільнот як площини, де соціальні процеси чуючих і нечуючих пересікаються, проявляються, розвиваються, отримують своє продовження, легітимізацію. Необхідним є також урахування історичності змін феномену, що можна прослідкувати через зміну гуманістичних, культурних норм, які регулюють це явище. Соціокультурний аспект передбачає також аналіз взаємодії культури як сталого компонента реальності різних сфер, більшою мірою соціальної, освітньої, культурної.

Висновки. Таким чином, означена тема “соціокультурності і української жестової мови” отримала широку популярність у дослідженнях сучасного лінгводидактичного напрямку сурдопедагогіки. Втім, у сурдопедагогічній думці, на наш погляд, бракує розгляду динаміки континууму “соціокультурність і українська жестова мова” як у історичній соціокультурній перспективі, так і сучасних умовах, а також з урахуванням сучасного етапу розгортання феноменів в умовах гуманізації суспільства на різних рівнях освітньо-соціальної реальності.

Список використаної літератури.

1. Дитина зі світу тиші. На допомогу батькам нечуючої дитини : наук.-метод. посіб. / ред.: С. В. Кульбіда; уклад.: Н. А. Зборовська; Ін-т спец. педагогіки АПН України. - К. : Пед. думка, 2008. - 184 с.
2. Кульбіда С.В. Статус глухої людини в соціумі: особистість чи стигматизований індивід? С. Кульбіда.- Молодь в умовах нової соціальної перспективи : Збірка наукових праць. - Вип. 16. - Київ, 18 травня 2017 року. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. - С. 477 — 488. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707083/>
3. Кульбіда С. В. Теоретико-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих : монографія / С. В. Кульбіда. - К. : Поліпром, 2010. - 503 с.

Кульбіда С.В. Сучасне оновлення українського соціокультурного простору. С.Кульбіда. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 квітня 2018 року, м. Суми). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – С. 26-30. Режим доступу <https://www.sspu.sumy.ua>

4. Сачук Ю. Термін "інвалід" уже і в українському законодавстві визнали некоректним. Ю. Сачук. - Центр інформації про права людини. 8.09.2016. Режим доступу: https://humanrights.org.ua/material/termin_invalid_uzhe_i_v_ukrajinskomu_zakonodavstvi_viznali_nekorektnim

5. Kulbida S. (2017) The Steps Ukrainian science in the study and popularization the Ukrainian Sign Language / Svitlana Kulbida / Issues of upbringing and teaching in the context of modern conditions of objective complication of the person's social adaptation processes. – Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXXXVIII International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Psychology and Educational sciences (London, February 9 - February 15, 2017). - S. 26 – 28. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/706729/>